

**Colocviile internaționale de dreptul mediului de la București
2025: Consacrarea universală a dreptului uman la mediu
– 19-20 mai –**

Cuvânt de deschidere

Drepturile umane – fundament și factor de reziliență și de progres al dreptului mediului

Prof. univ. dr. Mircea Duțu
Președintele Universității Ecologice din București
Membru de onoare al Consiliului de Administrație al CIDCE

Inaugurate în mai 2024, prin colaborarea dintre Universitatea Ecologică din București (UEB) și Centrul Internațional de Drept Comparat al Mediului (CIDCE) din Limoges (Franța), *Colocviile internaționale de dreptul mediului de la București* (CIDM-B) tind să se permanentizeze și să devină vectori de promovare a cercetării și dezbaterii științifice a marilor și prioritarelor teme ale materiei. Din această perspectivă, cele două ediții de până acum au avut ca subiecte de reflecție și analiză problematica drepturilor umane de mediu: cea din 2024 axată pe relația acestora cu *Green Deal*-ul UE, iar în 2025, pe care o deschidem acum, pe recunoașterea lor universală – și aceasta nu întâmplător, ci ca o expresie a stării actuale și a provocărilor cu care se confruntă dreptul mediului, deopotrivă ca ramură complexă a sistemului juridic și disciplină științifică. În același timp, reuniunile noastre reprezintă ocazia de a prezenta evoluțiile doctrinale, progresele și involuțiile reglementării, precum și contribuțiile jurisprudențiale aferente domeniului.

Fără îndoială, principala constatare și întâia preocupare în această privință e legată de impactul nefast al dificultăților sociale-economice, turbulențelor politice și reasezării sistemului geostrategic mondial și evoluțiile contextului internațional, care alimentează o criză generală a protecției mediului, combaterii schimbărilor climatice și promovării dezvoltării durabile la nivelul planetei. Din punct de vedere juridic asistăm, ca o expresie a acestor noi realități globale, la o generalizare a stagnării pe conținut, o accentuare a mișcării de dereglementare și o intensificare a măsurilor de recul al avansurilor înregistrate de-a lungul timpului. După succesul Acordului de la Paris privind clima din 2015 și unele progrese sectoriale, procesul de adoptare a unei noi generații de acorduri internaționale a „înghețat”, iar presupusa „moarte” a multilateralismului cronicizează o atare stare. Mai mult decât atât, retragerea S.U.A. din o serie de organizații internaționale și tratate de mediu, cu efectul său de domino, anunță o perioadă de regres, deopotrivă în privința reglementării propriu-zise și a aplicării normativității pertinente. Situația e și mai dramatică la nivelul dreptului UE al mediului. Abandonarea pachetului legislativ „Fit for 55” și a strategiei de creștere aferentă *Green Deal*-ului e însoțită și agravată de revenirile asupra unor măsuri juridico-instituționale majore, pe calea așa-ziselor simplificări și revizuirii, determinate de pretinsa nevoie a reducerii sarcinilor administrativ-reglementare în eforturile de sporire a competitivității și afirmării suveranității economice. Ansamblul „Omnibus”, anunțat în acest sens la 26 februarie 2025 de Comisia Europeană, marchează, reduce și reformulează o serie de obligații cu precădere în materie agricolă și industrială, pentru a răspunde criticilor emanând de la state membre și de la actorii economici. Sunt astfel vizate texte majore ale reglementării ESG (environnement, social et gouvernance), respectiv două directive – CSDR (Corporate Sustainability Reporting Directive, no. 2022/2464 din 14 decembrie 2022) și CSDDD [Corporate Sustainability Due Diligence Directive

– Directiva (UE) 2024/1760 din 13 iunie 2024] – care marcasează un evident progres juridic, trecând din zona de *soft law* în sfera de *hard law* un dispozitiv de obligații, proceduri și instrumente specifice de promovare a drepturilor umane și a protecției mediului și climei, deschizând calea unei recunoașteri sporite a drepturilor la mediu la nivelul dreptului UE. Deocamdată, prin directiva (UE) 2025/794 din 14 aprilie 2025, s-au modificat (amânat) termenele la care statele membre trebuie să aplice anumite cerințe de raportare și de diligență necesară în materie de durabilitate a întreprinderilor.

La nivel național, începând cu S.U.A. și, prin forța exemplului, cu replici de imitare extinse în multe țări ale lumii, sunt suprimate reglementări, norme și instituții de mediu, lichidate sau diminuate fonduri alocate cercetării științifice în domeniu, abandonate planuri și strategii ale tranziției ecologice ori blamate și descurajate preocupări și activități pertinente ale societății civile. În Franța, de exemplu, legea simplificării vieții economice, din aprilie 2025, a condus la demantelarea a unei serii de reglementări în materie și a fost catalogată drept un „cheval de Troie de la démolition du droit de l’environnement”, generând un puternic recul în numele facilitării competiției economico-tehnologice.

La asemenea manifestări se adaugă măsurile de descurajare a cercetărilor științifice de mediu, ale cărei rezultate sunt, dincolo de progres de cunoaștere, un instrument central al fundamentării demersului legistic și legislativ, precum și un levier major al argumentării juridice în procesele de mediu și dezvoltarea jurisprudenței pertinente. A le suprima, neglija ori a limita accesul la ele aduce atingere, în mod evident, în cele din urmă chiar dreptului fundamental de a trăi într-un mediu sănătos și echilibrat ecologic.

Forța de reziliență și de impunere a progresului în domeniu a realităților ecoclimatice face ca, în pofida contextului de recul major al multilateralismului și de tensiuni comerciale globale, să se înregistreze, totuși, chiar și unele avansuri în reglementarea juridică internațională a protecției mediului. Așa se face că, de pildă, prin acordul preliminar din 11 aprilie 2025 Organizația Maritimă Internațională (OMI) a aprobat, pentru prima dată, un sistem mondial de tarificare a carbonului pentru a permite decarbonizarea transporturilor maritime internaționale. De asemenea, în același registru e de remarcat și acordul de principiu din 12 aprilie a.c. de încheiere a tratatului internațional privind prevenirea, prepararea și răspunsul la pandemii, care va consacra, pentru prima dată printr-un acord internațional, conceptul de „One Health”, care exprimă interdependențele complexe între sănătatea animală, cea a omului și cea a mediului și contribuie astfel la sublinierea dimensiunii de *sănătos* a dreptului la mediu și de ecologie a dreptului la sănătate, în contextul general al îmbogățirii semnificațiilor drepturilor umane, creând o zonă de interferență profitabilă și favorabilă ambelor drepturi fundamentale.

Last but not least se cuvine remarcată și creșterea rolului jurisprudenței în dezvoltarea ecuației dintre drepturile umane și protecția mediului. Fapt remarcabil, prin hotărârea din 9 aprilie 2024, CEDO (*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz et autres c. Suisse*, no. 53600/20) nu numai că din termenii dreptului la viață (art. 2) și dreptului la viață privată (art. 8) a degajat un nou drept „la o protecție efectivă a statului contra efectelor prejudiciabile pentru bunăstarea, sănătatea și viața decurgând din schimbarea climatică”, ci și că a identificat drepturile omului ca fundament al cerinței de a combate schimbarea climatică, prin măsuri adecvate și suficiente. În plus, s-a afirmat, pe lângă principiul protecției mediului, cel separat, al justiției climatice, temei pentru recunoașterea și garantarea unui drept nou la mediu, cel la o climă stabilă, propice vieții și generator de obligații specifice. Mai mult decât atât și poate lucrul cel mai important, această jurisprudență fondatoare surprinde, exprimă și consacră mutația fundamentală manifestată, în ultima perioadă, la nivelul discursului (public) și practicii ecologice. Imedialitatea schimbărilor climatice a venit să justifice recursul la drepturile fundamentale pentru a impune o acțiune

„adecvată” statelor. Iar judecătorul poate pretinde, și în cazul de față o face în mod concret, că știe, mai mult decât corpusul civic, ce trebuie să fie o politică adecvată în materie climatică. Așadar, e vorba și de o schimbare de paradigmă. Până acum se considera că, în măsura în care drepturile omului spuneau că poporul trebuie să fie suveran, măsurile excepționale care condiționează supraviețuirea erau de resortul reprezentanților lor și conduitele politice erau fructul așteptărilor arbitrajelor democratice. De acum înainte, potrivit jurisprudenței CEDO, judecătorul, plecând de la principiul că corpurile civice se arată incapabile de a acționa, pare a voi să impună o linie de acțiune globală și obligatorie. Având ca repere traiectoriile generale afirmate și constatările expertizei științifice, noul drept jurisprudențial reprezintă o soluție de avarie, dar oarecum salvatoare în timpuri de insuficiență și de regres. În același timp nu putem ignora faptul că, la nivel internațional, după rezoluția Adunării Generale a ONU din 28 iulie 2022 prin care s-a recunoscut dreptul la un mediu sănătos și curat, nu s-au înregistrat alte demersuri semnificative spre consacrară sa juridică deplină. Chestiunea caracterului lui juridic obligatoriu a fost evocată și în cadrul audiențelor ținute în fața Curții Internaționale de Justiție (CIJ) de la Haga, între 2 și 13 decembrie 2024, cu ocazia procedurii de aviz consultativ privind obligațiile statelor în materie de schimbare climatică, obiectându-se că rezoluția consta într-o recunoaștere de natură politică și nu a fost urmată de dezvoltări și confirmări consistente de natură juridică.

În fața unor atari realități se naște, în mod legitim, întrebarea: care este calea de a stopa o atare pantă periculoasă a salva *acquis-ul* și a reveni la perspectiva progresului dreptului mediului? De ce instrumente juridico-instituționale dispunem în acest sens? Care e rolul dezbaterii științifice?

CIDCE și prof. Michel Prieur ne-au inventat, arătat și ne propun mai ales două perspective: consacrară și respectarea principiului non-regresiunii și, respectiv, proiectul *Pactului internațional privind drepturile de mediu*, ambele subsumate garantării și respectării dreptului fundamental la mediu.

Într-un interviu acordat publicației „Actu-environnement” la 6 iunie 2023, prof. Prieur reiterea teza sa fundamentală potrivit căreia dreptul mediului va rezista dacă se sprijină pe drepturile omului! Și, poate și ca un răspuns la atari imperative, tema ediției de față a colocviului nostru e aceea a afirmării universale a dreptului uman la mediu.

În același timp, este de domeniul evidenței că analiza științifică a problemelor, surprinderea și relevarea insuficiențelor și piedicilor în afirmarea și, mai ales, decantarea și prezentarea soluțiilor și a posibilelor căi de depășire a inconvenientelor se impune mai mult ca oricând. Și aceasta deopotrivă spre a avertiza asupra problemelor și a ajuta la rezolvarea lor. Cu atari gânduri și speranțe am proiectat și desfășurăm ediția 2025 a Colocviilor internaționale de drept al mediului de la București.

*

* *

Din această perspectivă, ediția din 2025 a Colocviilor noastre, prin agenda și participarea la lucrările sale va constitui un moment semnificativ al dezbaterilor științifice în materie. Obiectivul său concret îl constituie analizarea problematicii dreptului uman la mediu sănătos și a eficienței acestuia în dreptul regional și internațional. Se vor examina diversele proiecte de convenții universale privind dreptul la mediu sănătos și durabil, luând sau nu în considerare interdependența dintre om și natură. Proiectul din 2024 al *Pactului internațional privind drepturile de mediu* al CIDCE ar trebui să consacre, în viitor, la nivel universal, dreptul uman la un mediu sănătos. În același timp, noi deschideri spre marile provocări cu care se confruntă umanitatea,

afirmată ca inedit și major subiect de drept, în condițiile afirmării noilor tehnologii și a inteligenței artificiale, se deschid și în câmpul reflecției juridice.

Publicarea versiunii în limba română a proiectului de pact, cu o consistentă analiză introductivă (*Spre un Pact internațional privind drepturile de mediu*, studiu introductiv și coordonare științifică: Mircea Duțu și Andrei Duțu-Buzura, Editura „Universul Juridic”, București, 2025) consolidează coordonatele acestei fertile cooperări juridico-științifice internaționale.